

magyar Demokrata

SZÍNHÁZ AZ EGÉSZ

AZ EGYETEMFOGLALÓS AKCIÓ
VALÓDI CÉLJA A KORMÁNYBUKTATÁS

VÍRUS ÉS GYÍKEMBEREK

A JÁRVÁNYTAGADÓK SÚLYOS VESZÉLYT
JELENTENEK A TÁRSADALOMRA

ANYAG ÉS SZELLEM

SKARDELLI GYÖRGY
A HAZUG MŰROMOKRÓL



KONCZ ZSÓFIA:

„Kötelességemnek
érezem a megkezdett
munkát továbbvinni”

Összefogással messzire juthatunk

„VAN EGY ZSENIÁLIS KODÁLY-MÓDSZERÜNK, ÉS MI MÉGIS VESZNI HAGYJUK”

Mesterek és tanítványok

Két nagyszabású alkotás hangzik fel szeptember 30-án a Zeneakadémián: Tóth Péter Isteni pokol című új darabjának ősbemutatóját és Arthur Honegger oratóriumát, a Johanna a máglyán-t a Honvéd Férfikar, a Budapesti Stúdiókórus és a Győri Filharmonikus Zenekar viszi a közönség elé. A Honvéd karnagyával, Strausz Kálmánnal és az augusztus huszadika óta érdemes művész Tóth Péter zeneszerzővel örömeiről és keserűségeiről beszélgettünk.



► SZÖVEG FARKAS ANITA
FOTÓ VERMES TIBOR

– A koncert kétszeres ünnep lesz, hiszen Strausz Kálmán júniusban töltötte be a hetvenedik életévét, és persze mindig öröm egy újabb magyar zenemű megszületése. Hogyan találtak egymásra?

STRAUSZ KÁLMÁN: – Az önmagában nem érdem, ha az ember hetvenéves lesz, de persze nagy boldogság, hogy megértem. Sokat gondolkoztam, hogyan ünnepeljem meg mindezt. Abban biztos voltam, hogy kellene egy hangversenyt csinálni, vagy nekem egyet dirigálni, no de mit? És mivel az életemben rengeteg kortárs zenét vezényeltem, különösen abban a tizenhat évben, amíg a Magyar Rádió Énekkarának voltam a vezetője, ezúttal is a kortársak tűntek a legkézenfekvőbb választásnak. Pétert hosszú ideje ismerem, megkerestem, ő meg mondta, hogy lenne számomra valami, elkezdett írni egy darabot Baranyi Ferenc librettójára, és ezt most szívesen nekem adná.

TÓTH PÉTER: – Baranyi Ferivel már régóta jóban vagyok, és amikor öt-hat éve megajándékozott ezzel a librettóval, nagy lendülettel bele is kezdtem a munkába. Aztán ugyanolyan nagy lendülettel el is akadtam, és az egész bekerült az asztalfiókba azzal, hogy akadnak ilyen kudarcok az életben. Kálmán megkeresése aztán újra felélesztette a reményt, még akkor is, ha kifejezetten férfikarra, pláne négyszólamúra komponálni finoman fogalmazva sem egyszerű. De mintha a Baranyi-szöveg, ami Francesca és Paolo történetét dolgozza fel a Pokol ötödik köréből eredeti Dante-szövegek, középkori olasz versfordítások és Feri bácsi saját költe-

ményei alapján, csak erre a felkérésre várt volna. A karantén alatt csak elkészültem vele, a végeredmény egy félig opera-, félig oratorikus darab lett, amelyben a kórus egyszerre narrátor, szereplő és izguló közönség, van benne három férfi- és egy női szólista, valamint egy közepes méretű zenekar.

S. K.: – Rádásul ez a mű nemcsak szép és jó lett, hanem a magas szintű zenei megoldások ellenére nagyon jól előadható, és a közönség számára is könnyen fogyasztható. Ez Péter óriási mesterségbeli tudását dicséri.

– **Vagyis nem csak a halott szerző lehet jó szerző a klasszikus zenében, ahogyan gondolják?**

S. K.: – Magyarország kifejezetten el van kényeztetve ezen a téren, rendkívüli zeneszerzők élnek köztünk. Igyekezem is minél többet együtt dolgozni velük. A koncert előtt, szeptember 14-én megjelenik például egy film, amiben öt kiváló kortárs kolléga, Selmeczi György, Vajda János, Csemiczky Miklós, Gyöngyösi Levente és Orbán György művét adja elő a Honvéd Férfikar, a kantáták az első világháború századik évfordulója kapcsán íródtak. Ezek az együttműködések mindig nagyon izgalmasak, kihívás, hogyan tudjuk a komponisták elképzeléseit mi a karral, a hangszeres zenészekkel, illetve a szólistákkal közösen megvalósítani.

T. P.: – Mivel kölcsönösen ismerjük egymást, olyan nagy kockázat azért nincs ezekben az együttműködésekben. Azon például soha nem izgulok, hogy akár a Honvéd Férfikar, akár más kórusok, társulatok vagy zenekarok le tudják-e énekelni a darabjaimat, az ember ötven fölött nyilván már csak profikkal dolgo-

zik. Talán furcsán hangzik, de egy-egy bemutató során a leginkább azon szoktam idegeskedni, hogy ha majd meg kell a végén hajolni, akkor jobb vagy bal oldalon kell-e felmennem a színpadra, lesz-e lépcső, hova kell állni karhoz vagy karmesterhez képest. Persze ez csak terelés, mert addig sem azon jár az agyam, vajon szeretni fogja-e a hallgatóság a művem.

– **Az előbb úgy fogalmazott, férfikarra művet írni nem egyszerű. Miért?**

T. P.: – Mert kevés van belőle Magyarországon és egész Kelet-Közép-Európában is, hivatásos együttes pedig csak egy, a Honvéd. Ezért ahhoz, hogy egy új műnek hosszabb utóélete lehessen, át kell írni vegyeskarrá, valószínűleg ez lesz az Isteni pokol sorsa is. Ez tulajdonképpen dupla munka. Az ember komponálás közben hallja a fejében a zenét, és azt is, legalábbis én, hogyan szól a négyszólamú férfikar, és ahhoz képest hova kell raknom a fákat, a rezeket, sőt, hogy azok milyen arányban szólnak majd meg, szintén nagyon fontos. Vagyis nem annyiból áll a történet, hogy átírom a kulcsokat, és odaírom a tenor 1 helyett, hogy szoprán.

S. K.: – Olyannyira nem, hogy a férfikarnak eleve felhangdúsabb a hangzása, hiszen mélyebbek a hangok, még a magas tenorok is, ráadásul nagyon kell figyelni arra is, hogy ne legyen egyfolytában hangos. Nemrég hallottam egy csodálatos ellenpéldát, a Regensburger Domspatzen ezerharminc éves énekkara egykori karnagyuk, Georg Ratzinger gyászmiséjén énekelt, egészen elképesztő gyönyörűség volt hallgatni a tiszta, csengő hangú, egymásra figyelő énekeseket.

– **Mindketten évtizedek óta a klasszikus zene világában élnek, Tóth Péter**



Strausz Kálmán és Tóth Péter

mint a Szegedi Tudományegyetem Művészeti Karának oktatója, volt dékánja is. Hogyan látják, lesz majd akár a zeneszerzők, akár a kórusok, hangszeres zenészek tekintetében a fent említett példákhoz hasonló minőségi utánpótlás? Különösen, hogy az alapokat megadni képes általános iskolákban az énekóra megbecsültsége egyre kevesebb, valahol a testnevelés és a technika között helyezkedik el, persze hátulról.

T. P.: – Iskolafüggő a dolog. Nagyon jó kapcsolatban vagyok a Marczibányi téri Kodály-iskolával, ahova teljesen átlagos diákok járnak, de heti öt énekórájuk van. És imádják. Nemrég mesélte onnan valaki, hogy az egyik osztállyal nemrégiben spontán flashmobot adtak egy metró-megállóban, történetesen az én szerzeményeimet énekeltek. Ez különösen jóesett, de a lényeg nyilván nem Tóth Péter, hanem hogy a zene, az ének valóban a mindennapi része az ott tanuló gyerekek életének.

S. K.: – A nem zenei iskolákban azért korántsem ilyen vidám a helyzet. Én a másik végén állok ennek a sornak, de egyre súlyosabb problémákkal szembesülök. A professzionális énekes, karénekes megszületése ott kezdődik, hogy az iskolában milyen énektanítás van. És míg évtizedekkel ezelőtt nem volt ezzel gond, ha most tartunk egy meghallgatást akár férfi-, akár vegyeskarban, bizony nagyon kevesen jönnek, és két hangfaj, a mélybasszus és az alt végképp hiányzik. Ráadásul a jelentkezők tudása is enyhén szólva töredékes.

– Mit lehetne, kellene ez ellen tenni?

T. P.: – Itt jön be az én régi vesszőparipám a felsőoktatási zenészképzés megváltoztatásának régóta esedékes szükségességéről. Aki például egyetemen énekelni tanul, az mind operaénekesi karrierre vágyik, miközben kilencven százalékuk valamilyen kórusban fog kikötni. Erre viszont nincs megfelelő felkészítés. Több társammal jó ideje szorgalmazom, hogy legyen külön kórusénekes-képzés legalább egy-két hazai művészeti karon, ahol megtanulható az alaprepertoár, hogy legalább a passziókat, a H-moll misét vagy Brahms Német requiemjét ismerjék meg a fiatalok.

S. K.: – Máshol már régóta van ilyen. A Dortmunder Chorakademie-n gyerekektől felnőttkorig megy az oktatás, igaz, fizetni kell érte, mégis ezerhatszázan tanulnak ott. És amikor eljön a pillanat, hogy a hallgató dönt az oratórium- és az operaéneklés között, a választott műfaj

törzsrepertoárját remekül tudni fogja. Én viszont számtalanszor megéltem már, hogy felvettünk valakit, remek hanggal, de egy évbe telt, mire fel tudott zárkózni, és megtanulta még a legalapabb műveket is akár. És akkor még arról a jellemző attitűdről nem is beszéltünk, amit már Péter is érintett, hogy a kórusénekesek nagy része úgy érzi, neki valójában a nagy operaszínpadokon lenne a helye. Szólis-taként nem arra büszkék, hogy mondjuk egy tényleg egyedülálló Honvéd Férfikar tagjai, hanem frusztráltak a helyzettől. Pedig sok embernek be kellene látni még időben, hogy soha nem lesz belőle operae-kes, maximum egy kis koncerten adhat elő majd áriákat. És nem feltétlenül azért, mert nincsenek meg hozzá a hang- adottságai, hanem mert az egy nagyon kemény szakma, amit pszichésen is bírni kell.

T. P.: – Ugyanez igaz a szólista kontra zenekari zenésze is. Nyilván mindenki Kocsis Zoltán akar lenni, aztán jó esetben zeneiskolai zongoratanár lesz belőle. De erre sajnos szintén nem képezzük őket, hanem a sztárkultuszt erőltetjük tovább a hazai zeneoktatásban. Ezért tartom nagyon károsnak, és nem hiszek egyáltalán a „tehetségkutató” Virtuózok című zenei műsorban sem.

– Az óriási népszerűsége ellenére sem?

T. P.: – Úgy sem. Ha van jól működő része a magyar zenei oktatásnak, az ugyan- is éppen az alapfokú zeneiskolai rendszer- rünk. Gyakorlatilag nincs olyan tehetség, akiről attól kezdve, hogy elkezd mondjuk négyévesen hegedülni, tíz-tizenkét éves koráig ne derüljön ki, hogy mennyire jó. Rengeteg verseny van, kerületi, területi, városi, a szintén hegedős fiamon ke- resztül láttam, hogy bárhova mentünk, mindig ott ült ugyanaz a nyolc-tíz ember, a szakma krémje, akik folyamatosan figyelték-figyelik a kiugró képességű gye- rekeket. A komolyzene nem olyan, mint a pop vagy a rock, itt nincs olyan, hogy valaki autószerelő, zenélget-énekelget a garázsban, majd huszonevesen egyszer csak kiderül, milyen fantasztikus zenész. Akit ma Magyarországon tizenévesen még semmilyen mérvadó ember nem hal- lott hegedülni, zongorázni vagy fuvolá- zni, az valószínűleg nem elég jó. Innentől kezdve hazug a műsor egésze is. Csak az énekesekkel tudok megengedőbb lenni, ők gyakran valóban később érnek a hang- szereseknél.

S. K.: – Egyetérték Péterrel a Virtuó- zokkal kapcsolatban, és abban is, hogy az

alapfokú zeneiskolai oktatásunk nagyon jó. Viszont, és ez meg az én vesszőpari- páám, az általános iskolai énekkutatással is kellene azért kezdeni valamit. Van egy zseniális módszerünk, Kodályé, ami szerte a világon elképesztő eredményeket produkál, mi meg veszni hagyjuk. Pedig a koncepció egyszerű volt: az egész ország értse a zenét, énekeljen-muzsikáljon min- denki, ha másért nem, hát a saját öröme- re. És mert azóta számos tudományos fel- mérés bizonyítja, hogy az éneklő-zenélő gyerekek jobban teljesítenek az iskolában is. Sajnos mára viszont felnőttek olyan ge- nerációk is, amelyek tagjaiból e módszer hiányos ismeretével lesznek énektanárok. Ők vajon mit fognak átadni?

T. P.: – Sőt, van itt még egy nagy prob- léma. Régóta küzdök azzal Szegeden, hogy egy zeneiskolában vagy konziban tanító tanár, mindkettő a Klikhez tarto- zik, és a közoktatás része, kétszer annyit keres, mintha nálam lenne főiskolai do- censként, doktorival, két nyelvvizsgával és számtalan publikációval. A művészeti felsőoktatásban dolgozók anyagi meg- becslése szégyenletesen a létminimum alatt van, ahogyan egyébként a szimfo- nikus zenekarok tagjai is. Természetes, hogy a zenészek, köztük a legjobbak is inkább elmennek délutánonként a Kis kece lányomat lekísérni a furulyásoknak a zeneiskolában: kevesebb stressz, több pénz, és nem kell esténként otthagyni a családot. És ha még nem panaszkodtam eleget, azt is hozzátesszem, hogy a fejpénz miatt minden jelentkezőt fel kell ven- nünk az egyetemre, ami érthető vezetői elvárás, de a művészi oktatás szükségsze- rű elit jellege, amelynek lényege a mes- ter-tanítvány viszony, emiatt fokozatosan eltűnik. És még így is deficitet termelünk, hiszen a zenetanárképzés – ami egyetemi alapszinten olyan, mintha egyből mester- képzés lenne, hiszen minden hallgatónak heti két órája van például a főtárgytaná- rával, ami világszinten is kuriózum – ál- lami finanszírozása kevesebb mint a fele a közismereti tanári szakokénak. Néhány intézmény ezért csak két évente indít osz- tatlan zenetanárképzést, de ezt mi vidé- ken nem tehetjük meg, hiszen az egész megye, régió zenetanár-ellátása is a mi feladatunk. Egyszer kiszámoltam, évi néhány száz millió forintból megoldód- hatna ez az áldatlan helyzet.

– Apró előrelépések sem történtek ez ügyben?

S. K.: – Inkább akciók, kampányok vannak, amelyek keretében egyes favori- zált szegmensekhez elkezd dőlni a pénz,

és ez általában sajnos nem a komolyzene. A néhány évvel ezelőtti állami hangszer- vásárlási program például nagyon jó volt, de ez az alap- és középfokú zeneiskolát érintette leginkább, sem a felsőoktatási intézmények, sem a nagy együttesek nem profitáltak belőle.

T. P.: – Ehelyett erőltetjük a könnyűze- ne bevonását az oktatásba, ami szerintem megint csak teljes tévút. A folyamat nem fordítható meg: ha az ember klasszikus zenén pallérozódik, és jól megtanulta a hangszerét, könnyűzenészként is igényes lesz, de visszafelé ez már nem járható út. A könnyűzenéről ráadásul ki kellene mondani végre, hogy az egy piaci ala- pokon működő üzleti vállalkozás, ilyen értelemben csak akkor működik jól, ha eltartja magát. Ezért nem gondolom helyesnek azt sem, hogy a debreceni egye- temen elindult egy könnyűzenei képzés. Az állami pénzt nem olyasmire kell költe- ni, ami normál esetben önfenntartó.

S. K.: – Ehhez is kapcsolódva van itt a zene világában még egy dolog, amit én nem tartok jónak, és az a crossover, azaz a műfajok összekeverése az olcsó népsze- rűség érdekében. Józan ésszel belátható, hogy ha a kínai erős-savanyú levest ös- szekeverjük a rántott hússal, abból nem világkonyha lesz, hanem szimplán mos- lék.

– Viszont a kedvelői, művelői szerint becsalogathatók vele az emberek akár a komolyzenei koncerttermekbe, kortárs klasszikus zenei eseményekre is, amire önmagában ma már egyre kevésbé kelt- hető fel az igény. Valóban így van?

T. P.: – Máshogy látom. Ha jót csinálunk, színvonalas, de harmonikus zenét kínálunk a közönségnek, profi zené- szekkel és énekesekkel, arra igenis vevők, amellet, hogy nincsenek illúzióm: a ma- gaskultúra sosem a tömegekhez szól. És itt a szokásos tyúk és tojás kérdése is. Ha például a televízió nem ad színvonalas irodalmi alapanyagból készült tévéfil- meket, helyette valóságshow-k vannak, mondván, hogy az embereknek erre van igényük, akkor nyilván így is lesz. Nem sírom vissza azokat az időket, amikor egy tévécsatorna volt, de tény, hogy amikor hétmillió ember ült a tévé előtt egy Szabó Magda-dramát nézve, senki nem kiabált, hogy fúj, nem ezt akarjuk. Kinyitottuk a világot, ahonnan kilencven százalékban a szemét zúdul ránk. A szórakoztatóipar szereplői pedig felteszik a kezüket, és ar- ra hivatkoznak, hogy az emberek ezt sze- retik. Mert ezt kapják. Ha jót kapnának, azt szeretnék, ilyen egyszerű az egész. ■